

Aizturēšana

*Izvilums no Otrā vispārējā ziņojuma,
publicētā 1992. gadā*

36. Komiteja īpaši uzsver trīs policijas aizturēto personu tiesības: tiesības informēt trešo pusi pēc saviem ieskatiem (ģimenes locekli, draugu, konsulātu) par aizturēšanas faktu, tiesības uz advokātu un tiesības uz ārstu pēc savas izvēles (papildus jebkurai medicīniskai apskatei, ko veicis policijas izsauktais ārsts)¹. Komiteja uzskata, ka tās ir trīs galvenās procesuālās garantijas pret ļaunprātīgu apiešanos, kuras piemērojamas no pirmā brīvības atņemšanas brīža neatkarīgi no tā, kā attiecīgajā tiesību sistēmā definēts brīvības atņemšanas veids (aizturēšana, arests u.tml.)

37. Personas, kuras aiztur policija, ir nekavējoties un precīzi jāinformē par visām viņu tiesībām, ieskaitot 36.punktā minētās. Jebkuras amatpersonu iespējas atlikt šo tiesību realizāciju uz vēlāku laiku tiesvedības interesēs ir skaidri definējamas un stingri ierobežojamas laikā. Runājot par tiesībām uz advokātu un tiesībām lūgt, lai medicīnisko apskati veic kāds cits, ne tikai policijas uzaicināts ārsts, jāteic, ka tur, kur pastāv ar attiecīgām profesionālām organizācijām saskaņoti advokātu un ārstu saraksti, nav nekāda pamata novilcināt šo tiesību realizāciju, jo var izvēlēties advokātu un ārstu no šī saraksta.

38. Policijas aizturēto personu tiesības griezties pie advokāta ietver arī tiesības sazināties ar advokātu un pieaicināt viņu (abos gadījumos ir jāgarantē sarunu konfidencialitāte), kā arī attiecīgās personas tiesības uz advokāta klātbūtni nopratināšanas laikā.

Policijā aizturēto personu medicīniskā apskate jāveic ārpus policijas darbinieku dzirdamības un, vēlams, arī redzamības robežām. Ārstam ir jāreģistrē katras apskates rezultāti, kā arī aizturētā paziņojumi un ārsta slēdzieni. Pierakstiem jābūt pieejamiem aizturētajam un viņa advokātam.

39. Par nopratināšanas procedūru. Komiteja uzskata, ka ir nepieciešami skaidri un nepārprotami noteikumi vai vadlīnijas par kārtību, kādā veicama nopratināšana. Šiem noteikumiem, cita starpā, jāparedz: aizturētās personas informēšana par citu pratināšanas dalībnieku identitāti (vārdu un/vai to skaitu); pieļaujamais pratināšanas ilgums; pārtraukums starp pratināšanām un pārtraukumi pratināšanas gaitā; vietas, kurās drīkst veikt pratināšanu; vai nopratināšanas laikā var likt aizturētajai personai stāvēt kājās; kā nopratināmas personas, kas atrodas narkotiku, alkohola vai citu vielu darbības iespaidā, u.c. Obligāti ir jāreģistrē nopratināšanas sākuma un beigu laiks; jebkurš aizturētās personas lūgums pratināšanas laikā un visas personas, kas piedalījās katrā nopratināšanas reizē.

¹ Vēlāk šo tiesību formulējums tika mainīts šādi: tiesības griezties pie ārsta, ieskaitot tiesības uz medicīnisko apskati, ja aizturētā persona tā vēlas, ko izdara aizturētās personas izvēlēts ārsts (papildu jebkurai citai medicīniskai apskatei, kuru veic policijas pārstāvju izsaukts ārsts).

Komiteja uzskata, ka pratināšanas ieraksti elektroniskajā formātā būtu vēl viena vērtīga garantija pret sliktu apiešanos (tas arī policijai dotu zināmas priekšrocības (piemēram, policija var pierādīt tiesas procesā, ka nav spīdzinājusi personu utt.)

40. Komiteja uzskata, ka aizturēto personu galvenās tiesiskās garantijas tiktu pastiprinātas (un, iespējams, atvieglots policijas darbs), ja par katru aizturēto personu tiktu ieviests vienots un visaptverošs reģistrs, kurā tiktu fiksēti visi fakti par konkrētās personas aizturēšanu un procedūrām: kad un kāpēc aizturēta; kad informēta par tiesībām; savainojumu, garīgās veselības traucējumu utt. pazīmes; kad radnieki/konsulāts un advokāts informēti par aizturēšanas faktu un kad tie apmeklējuši aizturēto; kad tai dots ēdiens; kad persona nopratināta; kad pārvesta uz citu vietu vai atbrīvota utt.

Ir vairāki gadījumi, kad ir nepieciešams aizturētās personas paraksts, kas apliecinātu atsevišķu procedūru izpildi (piemēram, vai personas mantu uzskaitījums atbilst patiesībai; vai tā ir informēta par tās tiesībām vai arī atteikusies no tām, vai arī tai liegts realizēt savas tiesības). Ja paraksta nav, ir nepieciešams paskaidrojums. Šim reģistram ir jābūt pieejamam aizturētās personas advokātam.

41. Svarīgs šo tiesību garants ir arī neatkarīgs mehānisms, ar kura palīdzību varētu izskatīt aizturēto personu sūdzības par apiešanos policijas iecirknī.

42. Parasti aizturēšana policijā ir relatīvi īsa. Tādēļ nevarētu prasīt, lai fiziskie apstākļi policijas iecirknī būtu līdzvērtīgi apstākļiem citās brīvības atņemšanas vietās, kur personas uzturas ilgāku laiku. Tomēr apstākļiem izolatoros ir jāatbilst zināmām pamatprasībām.

Visām policijas kamerām ir jābūt pietiekami lielām atbilstoši paredzētajam personu skaitam; ir jābūt atbilstošam apgaismojumam (piemērotam lasīšanai, izņemot miega periodu) un ventilācijai. Kamerās būtu vēlama dienas gaisma. Kamerām ir arī jābūt aprīkotām ar inventāru atpūtai (piemēram, pie grīdas pieskrūvēts krēsls vai solis), un personas, kurām kamerā jāpavada nakts, ir jānodrošina ar tīru matraci un segām.

Aizturētajām personām, kad nepieciešams, ir jābūt iespējai kārtot dabiskās vajadzības tīros un cilvēcīgos apstākļos, kā arī nomazgāties pienācīgi aprīkotās telpās. Aizturētajām personām ir jānodrošina regulāra ēdināšana noteiktos laikos; vismaz vienreiz dienā ir jādod pilna maltīte (kaut kas vairāk par sviestmaizi)².

43. Jautājums par to, cik lielām ir jābūt kamerām policijā (vai jebkurā citā brīvības atņemšanas vietā, kur atrodas aizturētās personas/ieslodzītie) ir visai sarežģīts. Šeit ir jāņem vērā virkne faktoru. Tomēr Komiteja uzskata, ka ir jābūt vismaz aptuveni kritērijiem. Šobrīd tiek piemērots šāds standarts (vēlamais, nevis minimālais): vienvietīgai kamerai, kurā aizturētā persona uzturas ilgāk par dažām stundām, ir jābūt 7 kvadrātmetrus lielai, attālumam starp sienām ir jābūt vismaz 2 metriem vai vairāk, starp grīdu un griestiem – 2,5 metriem.

² Komiteja iestājas par to, ka personām, kas aizturēti policijā 24 stundas un ilgāk, ir jādod iespēja katru dienu nodarboties ar fiziskām aktivitātēm svaigā gaisā.